

FRANCESC-MARC
ÁLVARO

Docilitat i canvi de paisatge

Els exagerats, els imprecisos i els propagandistes parlen avui, a les Espanyes i a Catalunya, de "canvi de règim". Qualsevol persona mínimament llegida sap que allò que s'ha produït —de moment— és un canvi de govern, que no és cosa menor i menys encara quan la truita tomata de manera tan sobtada i enmig d'una tempesta civil enorme. Com passa sempre que el poder canvia els seus inquilins, com pot observar la riquesa multicolor dels comportaments humans, sobretot en aquella conflictiva triangulació que forma men les conviccions, la butxaca i la fama.

Els antics hi afegirien potser l'honor; jo no gosaria fer-ho. Qui parla avui d'honor?

El poder, assumpte inesgotable, apareix en el joc democràtic com una ruleta d'atzars trenats de causes on qui menys s'ho espera pot ser premiat i qui havia cobejat grans esperances pot rebre el menyspreu o només un premi de consolació. Des del passat 16 de novembre, data de les últimes eleccions catalanes, hem vist coses inaudites en aquest sentit. Paradoxalment, hi ha qui, tot i formar part de l'equip que arriba al poder, ha perdut, finalment, en la seva aposta personal. I també a l'inrevés. La lliçó és radicalment descarnada: tot és efímer i el poder més anhelat pot dependre, a vegades, d'un cromosoma.

De tenir-lo o no, vull dir. Mai es repetirà prou la necessitat que tenim d'ensinistrar-nos en una política de la decepció que ens faci adults enfront de les lluminàries del poder.

Quan el paisatge canvia, és un gran moment per a l'observació dels tipus humans. La qualitat de l'aire, més nítid, permet trobar relleus nous. Aleshores, veiem homes que viuen pendents de caure sempre dempeus, de tal manera que preparen amb cura el seu horitzó sota l'imperatiu de la supervivència estricta. Són els que mantenen borrosos els seus contorns, que diuen sempre allò que vol sentir el seu interlocutor, que procuren quedar bé amb tothom i que cerquen d'alinear-se amb els planetes quan noten que el cel mou les mareas més decisives. No es tracta de gent que evoluciona —extrem completament legítim— d'uns valors a uns altres, sinó estàtics imperturbables en la pura entelèquia adaptable. Són homes d'una plasticitat estructural desfibradora i d'una porositat tan considerable que cap idea els dura més de deu minuts dins seu. Amb tot, saben treure un profit extraordinari de cadascun dels seus moviments, sempre amants a no prendre un camí precipitat.

Fóra poc precís i poc exacte per la nostra part definir aquest tipus humà com a camaleó, arribista o cara-girat. Altrament,

“Que l'administrat català depengui avui únicament d'un sol color polític en tots els graons del poder institucional és un fet que obre grans expectatives de reformisme estructural a l'estat però que projecta l'ombra incòmoda d'un inevitable pensament únic fet a mida dels vells i els nous dòcils. Canviar de paisatge en democràcia és higiènic, tant com mantenir les zones de discrepància, crítica i diferència”

d'aquests oportunistes també hi ha anècdotes a cabassos. Com la d'aquell gris buròcrata que, per fax i utilitzant paper oficial de la Generalitat, va donar-se de baixa de Convergència en veure constituir-se el tripartit i, tot seguit, va sol·licitar el carnet d'ERC. Considerant que el buròcrata en qüestió, criat des de jove als departaments de Cultura i de Benestar Social, no s'havia guanyat mai la vida en el món exterior i havia ascendit gràcies a la corda del partit, tot plegat té un aire més de beneficència que de comèdia. És normal: tota societat necessita fer-se purgues incruentes mitjançant la quota parasitària.

Però els personatges que ens interessin són més subtils que tot això. No parlem de peons de la història que es limiten a pujar al carro guanyador com poden, sinó de mestres del que Milan Kundera ha anomenat "el ballet moral". Un ballet que segueix el compàs de la darrera hora i que practica amb la pròpia existència una subhasta permanent davant dels qui atorguen i treuen la gràcia. El ballarí moral s'afirma en cada darrera negació de la seva trajectòria, que és un rastre de línies

discontínues repintades en funció no del terreny sinó de la mena d'automòbil que es condueix i de la velocitat que es porta. En la línia discontínua tot s'hi val.

Aquests ventrílocs de si mateixos es defineixen per una característica fàcilment localitzable: la docilitat. Són dòcils, transversalment dòcils, eternament dòcils, dòcilment dòcils. La seva docilitat és el negatiu de la llibertat d'esperit que implica risc i posar en valor cada dia el propi criteri. El dòcil mai no s'arrisca. Per això, els canvis de paisatge ens permeten observar-los amb una profunditat de camp inusual. Quan tot queda alterat, el dòcil ha de fer alguns moviments estranys per recuperar el pas. Són moviments que defugen l'escarafall però que no s'alliberen completament de la ganyota; per tant, transmeten un punt de pantomima que delata l'ansietat i la vocació perenne del subjecte.

La docilitat és la terra cremada que es veu i es trepitja un cop s'ha consumit del tot el foc de la llibertat d'esperit que ens manté en la dignitat i l'amor propi. La llibertat d'esperit no és una actitud davant la vida, és la vida mateixa. No és negociable, perquè no forma part d'allò que és adequat al moment, sinó que és l'única forma de ser en el moment i de dir el moment en veu alta. El dòcil, també quan calla, s'arronsa. Qualsevol època reclama dòcils, però com ha dit el bon amic Ferran Sáez, "els matei-

xos que van ser dòcils ahir són dòcils avui". El dòcil té incorporat un sentit reverencial cap al poder i una enorme facilitat per sintonitzar amb la correcció política de cada hora, sobreposant a tot argument la cosmètica doctrinària que pertoqui per no desentonar.

El risc i la possibilitat de conflicte donen sentit al viure i al pensar. El dòcil conjura riscos i evita conflictes, la qual cosa li permet provar de camuflar-se com a campió del consens i del diàleg. Aquest malabarisme li pot rendir molt, sobretot en societats com la catalana, on la crítica responsable exercida amb llibertat d'esperit té menys valedors i menys canals que no pas altres formes d'expressió que van des de la conyeta nyeu-nyeu previsible fins a la rebentada de caire indiscriminat, passant per discursos utopistes de candidesa criminal o consignes gregàries que s'estableixen com a premisses irrevocables quan són prejudicis malaltissos. L'exercici enraonat i crític cotitza a la baixa, i més en un temps de falses unanimitats bastides a partir del contrapoc; posem per exemple el justificat empenyament contra la darrera i crispant etapa d'Aznar. L'alegria que tants hem sentit en perdre de vista el PP al Govern central no pot ser una edulcorada forma d'anestesià la crítica. L'alleugeriment civil que han portat les eleccions espanyoles no és ni pot ser una carta blanca per estendre la docilitat com un mantell protector i des-

activador. L'assentiment mecànic als de dalt –forma suprema de reforçament del dòcil– pot arribar a fer irrespirable qualsevol debat. Qui no entri avui en els codis de la docilitat donada per descomptat oficialment podria ser assenyalat com un apestat, un pessimista, un histèric o un provocador. Els dòcils més dòcils fan hores extremes com a vigilants de l'ortodòxia.

Que l'administrat català depengui avui únicament d'un sol color polític en tots els graons del poder institucional és un fet que obre grans expectatives de reformisme estructural a l'estat però que projecta l'ombra incòmoda d'un inevitable pensament únic fet a mida dels vells i els nous dòcils. Canviar de paisatge en democràcia és higiènic, tant com mantenir les zones de discrepància, crítica i diferència. No farà servir la paraula pluralisme, perquè ha estat tan violentada pels sectaris amb ínfulas de salvadors de la llibertat d'expressió que l'hauré de deixar reposar unes quantes dècades.

Sigui com sigui, no seran justament els dòcils els que enfortiran un projec-

te de país que ens col·loqui en un nou escenari. La seva naturalesa acomodàcia els nega qualsevol virtualitat en aquest camp. Només la dissidència expressada democràticament ens pot estalviar la deriva cap a una opinió pública encantada d'haver-se conegut i d'haver conegut els seus governants. Perquè obliga a revisar certes, a argumentar millor, a considerar les contradiccions internes i a tenir en compte elements no tinguts en compte inicialment. No pas una dissidència emmirallada en la impostura ni en la buidor de la queixa per la queixa, sinó nascuda d'un judici que no pot passar per alt els errors, els incompliments i les contradiccions més sorolloses. Vam ser dissidents ahir davant els excessos d'uns i les febleses d'uns altres. El nostre ànim vigilant és el mateix avui.

Escric el sempre il·luminador Montaigne una frase que ara cal copiar amb devoció per a ús dels interessats, advertint-los que la metàfora potser és extrema però que no desdiu el fons intemporal i veritable de l'assumpte: "El bé públic exigeix que es traixi, que es menteixi i que es mati, deixem aquesta missió a persones més obedièntes i dòcils."

Queda dit.

Francesc-Marc Álvaro és columnista de 'La Vanguardia' i professor de la Universitat Ramon Llull de Barcelona